

geen bloeistengels aanwezig. Volgens WEEDA *et al.* (1991) is de soort afhankelijk van kruisbestuiving. Dat maakt de vooruitzichten er niet heel rooskleurig op voor dit enkele exemplaar. Wellicht dat deze waarneming van Spits havikskruid ons slechts als signaalsoort dient; als stille getuige uit een botanisch rijk verleden.

DANKWOORD

Met dank aan Douwe Schut en Eddy Weeda voor het lezen van eerdere versies en hun commentaar.

Summary

HIERACIUM LACTUCELLA IN THE NORTHERN PART OF LIMBURG: OVERLOOKED FOR EIGHTY YEARS?

In 2005, one specimen of *Hieracium lactucella* was discovered in the village of Middelaar, in the northern part of the Dutch province of Limburg, after the species had apparently been extinct in this part of Limburg for nearly 80 years. The location was close to the Koningsven, a former peatland area which was reclaimed in the 1930s and has been cultivated since 1935. It is unclear whether the species has been present but overlooked ever since, or has recently grown from seeds dating from the 1930s. Since the seeds of *Hieracium lac-*

tucella do not retain their germinative power for long, however, the latter option is most unlikely. Since 2005, the plant has formed new vegetative stolons. Unfortunately, there are still no signs of reproduction.

Literatuur

- BRINKHOF, H.W.K., 2006. Het Koningsven, een voormalig veengebied van weergalozeschoonheid. Vertaling van een artikel uit 1926 van Hans Höppner. *Natuurhistorisch Maandblad* 95(5):116-124.
- DIRKSE, G.M., S.M.H. HOCHSTENBACH & A.I. REIJERSE, 2007. Flora van Nijmegen en Kleef, 1800-2006. Uitgeverij het Zevendal, Mook.
- MENNEMA, A., A.J. QUENÉ-BOTERENBROOD & A.J. PLATE, 1985. Atlas van de Nederlandse flora. Deel 2.

zeldzame en vrij zeldzame planten. Bohn, Scheltema/Holkema, Utrecht.

- OOSTENBRUGGE, R. VAN, W. GEERSEMA & M.J.S.M. REIJNEN, 2003. Beleidswijzigingen EHS 2003. Bijlage 2. Zaadbank en vertraging van realisatie EHS. Alterra, Wageningen.
- PROVINCIE LIMBURG, 2008. Natuurgegevens Provincie Limburg, 1983-2007. Openbare gegevens Flora en vegetatie, op te vragen via de website van de Provincie Limburg. September 2008. <http://broedvogels.limburg.nl/site/planten/start.HTM>.
- SCHAMINÉE, J.H.J., A.F.H. STORTELDER & E.J. WEEDA, 1996. De vegetatie van Nederland. Deel 3. Graslanden, zomen en droge heiden. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- WEEDA, E.J., R.WESTRA, C. WESTRA & T.WESTRA, 1991. Nederlandse oecologische Flora deel 4. IVN, Vara/Vewin, Amsterdam.

BOEKBESPREKINGEN

DE GROTE PADDENSTOELEN-GIDS VOOR ONDERWEG

GERHARDT, E., 2008. Geheel herziene editie. Tirion Uitgevers B.V., Baarn. 712 pagina's. ISBN 978 90 5210 726 4. Prijs € 29,95. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Tussen augustus en november waren we onafscheidelijk; "De Grote paddenstoelengids voor onderweg" en ik, met zijn rode, stevige harde kaft, zijn duidelijke foto's en goede soortbeschrijvingen. Helaas, te intensief gebruik deed mij besluiten dat deze fantastische veldgids aan vervanging toe was. Mijn oog viel op diverse andere gidsen, maar niets kon tippen aan dit boek. Sinds kort is een herziene versie van mijn goede oude 'Gerhardt' op de markt. Helaas is de hardback vervangen door een zachte kaft met een plastic hoesje en ik weet nu al dat hij weer net zo intensief gebruikt zal worden en na enkele jaren ook weer aan vervanging toe zal zijn. De inhoud is echter sterk verbeterd. Een van die verbeteringen is dat de verspreiding nu beter is toegespitst op Nederland en België. Dit is de verdienste van de Nederlandse Mycologische Vereniging, ondermeer in de persoon

van Eef Arnolds die de bewerking van deze editie op zich nam. Ten opzichte van de eerste editie is ook een aantal onduidelijke foto's vervangen. Na enkele korte inleidende teksten over het gebruik van het boek, de bescherming en het verzamelen van paddenstoelen, volgt een bespreking van de soorten. Per pagina worden telkens drie soorten afgebeeld met duidelijke foto's die bijna allemaal

op de natuurlijke standplaats zijn genomen. De beschrijvingen geven telkens de meest essentiële informatie die nodig is om de soort te determineren. Hiertoe behoren de grootte, de kleur en de opbouw van de lamellen. Voor de gevorderde mycoloog wordt ook informatie gegeven over de grootte, kleur en vorm van de sporen. Achterin het boek is van een aantal soorten een tekening van de sporen afgebeeld. Daarna volgt een stukje over de periode waarin de soort te verwachten is, over zijn standplaats en over de verspreiding. Onder de noemer opmerkingen worden verschillen met gelijkende soorten, extra informatie over eetbaarheid danwel giftigheid en andere wetenswaardigheden opgesomd. Helaas is een aantal soorten dat in onze contreien niet voorkomt in de gids blijven staan. Mijsn inziens had de uitgever deze soorten er uit kunnen halen en kunnen vervangen door andere hier wel voorkomende soorten. Zo is jammer genoeg een aantal in Limburg en het aangrenzende buitenland algemeen voorkomende soorten aardsterren, mijn favoriete soortgroep, niet met een afbeelding opgenomen. De summier beschrijving van deze padden-

stoelen volstaat helaas niet voor een overtuigende soortdeterminatie. Ondanks enige kritische kanttekeningen kan ik iedereen deze gids meer dan aanraden. Zelden verscheen er een dusdanig complete en actuele veldgids om de moeilijke soortgroep van paddenstoelen eenvoudig op naam te brengen.

OLAF OP DEN KAMP

STEENUILEN

BEERSMA P, W. BEERSMA & A. VAN DEN BURG, 2007. Roodbont Uitgeverij, Zutphen. 120 pagina's, gebonden. ISBN 978 90 8740 0088. Prijs € 19,95. Verkrijgbaar in de boekhandel.

"Een overzichtelijke uitgave met alles wat over de Steenuil bekend is", dat beweerde de auteur toen ik dit boek kocht op de landelijke SOVON-dag. Bladerend door het boek, valt meteen de frisse opmaak op. De tekst wordt afgewisseld met veel fotomateriaal en een aantal illustraties. En het fotomateriaal mag er zijn: helder, scherp en met een duidelijke meerwaarde op de tekst.

Helaas gaat de Steenuil nog steeds hard achteruit. Sinds 1979 is de soort afgenomen met 40 procent. Er is eveneens sprake van een dalende legselgrootte. Oorzaken zullen veelal bekend zijn; het verdwijnen van het kleinschalige cultuurlandschap, het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het verkeer.

Twee citaten uit het boek geven een idee van de inhoud en worden bevestigd in mijn eigen woonomgeving. Het eerste citaat luidt: "De dagelijkse ontlasting van ter plekke grazende dieren vormt een rijke voedingsbron voor lagere dieren, die op hun beurt weer voedsel vormen van hogere diersoorten, zoals de Steenuil." Sinds een aantal jaren lopen in de weilanden achter mijn tuin Lakenvelders en paarden. Ik word in de avond regelmatig blij verrast door de schrille roep van enkele Steenuilen, die schijnbaar dankbaar gebruik maken van het voedselaanbod in de kortbegraasde graslanden. Het tweede citaat luidt: "Een hoge vegetatie maakt het voor Steenuilen veel moeilijker om hun prooien te bemachtigen. Wanneer landbouwgrond 'aan de natuur wordt teruggegeven', heeft dit vaak verruiging van het terrein tot gevolg." Wederom een bevestiging; sinds de begrazing heb ik het idee meer Steenuilen te horen. Ik hoor

deze vooral in de kort begraasde graslanden, in het natuurontwikkelingsgebied Broekhuizerweerd kan ik me niet herinneren dat ik daar Steenuilen heb gezien of gehoord. En het is slechts een steenworp afstand van het dorp en van de graslanden waar de Steenuilen wel verblijven! Het boek is doorspekt met dit soort informatie, vaak als uitgebreid foto-onderschrift of als kadertekst. Aan de ene kant lijkt dit rommelig, maar ik heb dat zeker niet zo ervaren en zelfs het hele boek met veel plezier doorgenomen. De teksten zijn helder geschreven en opgedeeld in een aantal logische hoofdstukken, waarbij ook een hoofdstuk is opgenomen over het onderzoek aan dode uilen. Of daadwerkelijk 'alles' over de Steenuil is opgenomen wil en durf ik niet te beoordelen. Maar het boek is naar mijn idee wel een must voor de vogel- en uilenliefhebber en een aanrader voor eenieder die deze kleinste uil van ons land koestert. Je bent een uilskuiken als je het in de boekhandel laat liggen!

HENK HEULIGERS

TERUG NAAR HET LINDEWOUDE Strooisel als basis voor ecologisch bosbeheer

HOMMEL, P., R. DE WAAL, B. MUYLS, J. DEN OUDEN & T. SPEK, 2007. KNNV Uitgeverij, Utrecht. 72 pagina's en gebonden. ISBN 978 90 5011 266 6. Prijs € 29,95 (leden KNNV/NHGL € 26,95). Verkrijgbaar via de KNNV Uitgeverij (tel. 030-2333544 of internet pagina: www.knnvuitgeverij.nl). Het boek is eveneens als pdf-bestand op het internet te downloaden (zoeken op titel).

Ten tijde van de Bandkeramiekers bestonden de bossen op de Zuid-Limburgse lössgronden uit eeuwenoude lindewouden. Deze wouden verdwenen in de loop van de geschiedenis als gevolg van ontginning voor met name akkerbouw. Dit in een geschiedenisboek over Limburg gelezen te hebben, vroeg ik me af waarom er nu zo weinig lindebos in Zuid-Limburg aanwezig is, en waarom er zo weinig van wordt aangeplant. En is dit nu ook het bos waar de schrijvers aan refereren in "Terug naar het lindewoud"? Deels, want tussen 6.000 en 3.500 jaar voor Christus waren niet alleen Zuid-Limburg, maar ook grote delen van de rest van Nederland, bedekt met eiken-lindebos, het zogenaamde 'Atlantisch lindewoud'. Dit maakt het desto opmerkelijker dat een oud, door linde gedomineerd bos slechts beperkt is tot één klein plekje in Nederland, namelijk een bosperceel in het Savelsbos. Overexploitatie en eenzijdige boomkeuze worden in dit boek genoemd als oorzaak.

Het vroegere 'Atlantische lindewoud' wordt gepresenteerd als een belangrijke referentie voor de ontwikkeling van natuurbos in Nederland, niet alleen op de lössgronden, maar zeker ook op de zandgronden. Ondanks een beschrijving van deze historische referentie is het boek juist heel toekomstgericht. Het geeft praktische informatie over hoe door het gebruik van boomsoorten met een rijk bladstroomsel de humuskwaliteit kan worden verbeterd, en zelfs gedegradeerde situaties kunnen worden hersteld. De linde is één van die soorten, maar andere bodemverbeteraars zijn es, esdoorn, iep en Hazelaar. Door gebruik te maken van deze alternatieve boomsoortkeuze en op deze manier te sturen in strooiselkwaliteit, verwachten de schrijvers een gevarieerdere ondergroei en dus een hogere biodiversiteit. Andere voordelen zijn gelegen in een verzachtend effect van luchtverontreiniging, een betere bodemvruchtbaarheid, een aantrekkelijker bos voor recreanten en het herstel van een historisch bosstype. In Doorwerth (provincie Gelderland) is in een circa 50 jaar oude lindeaanplant hiermee al succes behaald. Niet alleen wordt dit zogenaamde 'linde effect' in het boek uitvoerig besproken, maar geeft het ook praktische informatie over waar het kan worden toegepast, wat het noodzakelijk inleidend beheer behelst en welke mogelijke problemen beheerders kunnen tegenkomen. Het boek is daarbij zeer toegankelijk geschreven, en is voor elke natuur- en bosbeheerder een aanrader.

GUIDO VERSCHOOR

RECENT VERSCHENEN

DROST, B. & J.C.M. CUPPEN, 2008. Entomofauna van Zuid-Limburg. Verslag van de 162^e zomerbijeenkomst te Mechelen.

Entomologische Berichten 68(4): 130-153. Entomologische Berichten (EB) is het tweemaandelijkse blad van de Nederlandse Entomologische Vereniging en bevat artikelen die betrekking hebben op de entomologie en die gaan over de systematiek, faunistiek en oecologie van bijvoorkleur de West-Europese fauna. Meer informatie is te vinden op internet-pagina www.nev.nl. Dit exemplaar is te bestellen tegen portokosten via e-mail: admnev@science.uva.nl (zolang de voorraad strekt).

In het weekend van 8 juni tot 10 juni 2007 werd de 162^e zomerbijeenkomst van de Nederlandse Entomologische Vereniging gehouden in Zuid-Limburg. Tijdens dit weekend werden door 33 deelnemers

het Boven-Geudal, groeve 't Rooth, de Sint-Pietersberg, het Savelsbos, het Vijlenerbos en het Bovenste bos bezocht. Hierbij zijn 1.567 soorten van 14 insectenordes waargenomen, waarvan 30 soorten voor het eerst zijn gevonden in de provincie Limburg. Bovendien werden twee nieuwe soorten gevonden voor de Nederlandse fauna, namelijk de roofmijt *Proprioseiopsis okonogensis* aan de voet van de Kunderberg en de spintmijt *Eotetranychus fogi* nabij Elset. Dit artikel bevat een kort verslag van het weekend en de complete soortenlijst van de waargenomen insectensoorten met bijbehorende vindplaats. De vondsten worden per

soortgroep en soms per vondst kort toegelicht.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met korte inhoudsbeschrijving en bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. 'recent verschenen'. De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen. De meeste in deze rubriek besproken rapporten kunnen worden ingezien op het kantoor van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg (tel. 0475-386470).

GUIDO VERSCHOOR